

Всъщност и трите романа повествуват за едно и също: *за война и любов*, което също се оказва почти едно и също. Тези две поразителни човешки явления се изпитват в романите през немското, през френското, през испанското – както казахме многократно, през българското, през еврейското, през гръцкото...

И ако трябва днес да определяме политическата позиция на Димитър Димов, закодирана и в творбите му, то той е безспорно класически тип на европейски антифашист с демократически нагласи (такива, каквито са Константин Константинов, Петко Росен, Христо Силянов, престарелият Михаил Маджаров и много други видни българи). Заради доминирането в българския политически живот след 1944 г. на агресивния, жесток антифашизъм от позициите на другата тоталитарна идеология, комунистическата, ние забравяме за съществуването на първия, общоевропейски демократичен антифашизъм. И това ни изличава като национална общност от общоевропейската карта на голямата *съпротива* срещу кафявата чума. Именно творчеството на Димитър Димов ни представя как функционира в разнородни социални действителности тази колективна обединителна нагласа – но не толкова чрез отделни образи, а с повествованията като цяло. То ни връща на картата и затова следва да бъде представяно и разпространявано навсякъде из Европа. Знаем, че на испанците им е писнало все някой отвън да им представя испанското, но случаят с Димов не е обикновено интелектуално приключение. Културен абсурд е, че романът „Осъдени души“ все още стои непреведен на испански и нечетен в Испания.

Социалистическата критика непрекъснато е изисквала от Димитър Димов да определи по-ясно позициите си, да посочи фаворитите всред своите герои – не само кои са му любими, но и кои изразяват и неговите собствени идеи. Коя, по дяволите, му е по-скъпа: пропадналата, напусналата класата си Ирина или новосъздадената, за да онагледя идващото ново, Лиляна? Пределно абсурдно искане! Скритият вътрешен аз на писателя обича не никакви отделни герои, а новосъздадените светове като цяло; той ги желае и мечтае. Ако се появи някакво непро-